

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 5711/2017

Datum rozhodnutí: 1. října 2018

Závěr: *Lze-li očekávat, že by námitka započtení vznesená podle § 98 věty druhé o. s. ř. s ohledem na obtížnost zjišťování existence a výše započítávané pohledávky nepřiměřeně prodlužovala řízení o pohledávce uplatněné žalobou, je možné konstatovat nekompenzabilitu započítávané pohledávky pro nejistotu a neurčitost. Ustanovení § 1987 odst. 2 občanského zákoníku však nelze aplikovat způsobem, který by žalovaného zcela zbavoval námitky započtení jako zákonem předvídané procesní obrany. Nebylo by správné, aby na základě citovaného ustanovení mohl soud odhlédnout od jakékoli vzájemné pohledávky žalovaného dlužníka, pokud proti ní žalující věřitel uplatní racionální argumentaci, neboť tím není řízení o žalobu uplatněné pohledávce bez dalšího zdržováno.*

Obsah: Spor byl veden o vydání bezdůvodného obohacení vzniklého žalovanému nadužíváním spoluvlastněné nemovitosti bez právního důvodu od 1. 3. 2013 do 31. 12. 2014. Proti tomuto nároku, jež shledal soud po právu, žalovaný v řízení započtl pohledávky na úhradu poloviny nákladů na údržbu a zachování společné věci, jakož i zaplacené daně z nemovitých věcí. Pokud jde o daň, žalobce pohledávku žalovaného zčásti uznal a v odpovídajícím rozsahu vzal svou žalobu zpět, což vyústilo v částečné zastavení řízení. Ostatní žalovaným specifikované náklady se pak svým charakterem podle soudu převážně vztahovaly k užívání obytného objektu a musel je hradit sám uživatel (přenášení těchto výdajů na žalobce by bylo nemravné). Že by provedenými úpravami došlo ke zhodnocení nemovitosti, žalovaný navzdory poučení neprokázal. Soud tudíž ke zmíněné kompenzační námitce nepřihlížel a žalobě vyhověl potud, pokud nebyla žalobcem vzata zpět, jelikož požadavek žalobce odpovídal znalecky vyčíslené výši majetkového prospěchu na straně žalovaného. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Některé žalovaným namítané

pohledávky považoval za promlčené, ostatní pak sice nikoliv, avšak zároveň konstatoval jejich nejistotu a neurčitost dle § 1987 odst. 2 občanského zákoníku. Žalovaného proto nepoučoval ohledně nutnosti doplnit tvrzení nasvědčující splatnosti takových pohledávek, neboť žalovaným tvrzené opravy nemovitostí nebyly podle žalobce nezbytné a směřovaly pouze ke zlepšení podmínek bydlení, takže bylo otázkou, zda je vůbec nárok na vydání bezdůvodného obohacení dán, a již proto se jednalo o pohledávku nejistou. Proti rozsudku odvolacího soudu podal dovolání žalovaný, jež zdůraznil, že v rámci své procesní obrany uplatnil protipohledávky za žalobcem v souhrnné výši jedné poloviny nákladů vynaložených jím na předmětnou nemovitost (její údržbu, opravy), tyto své nároky přitom náležitě konkretizoval a vyčíslil. Odvolací soud nicméně označil pohledávky žalovaného za nejisté a neurčité, a tudíž nezpůsobilé k započtení dle § 1987 odst. 2 o. z. Tento názor je jednak překvapivý, neboť nebyl krajským soudem dopředu jakkoli avizován, jednak nesprávný, neboť žalobce neurčitost či nejistotu započítávaných pohledávek netvrdil ani neprokazoval. Odvolací soud zcela rezignoval na svou povinnost odstranit případnou nejistotu o existenci žalovaným započtených pohledávek řádně vedeným dokazováním, s kompenzační námitkou se nikterak nevypořádal a svůj úkol si ulehčil jejím paušálním odmítnutím. Nejvyšší soud shledal pochybení odvolacího soudu z hlediska volby aplikovatelné právní úpravy. Odvolací soud pokládal za rozhodující pro aplikaci § 1987 odst. 2 o. z. na všechny žalovaným započítávané pohledávky skutečnost, že bylo započtení provedeno po 1. 1. 2014, tedy po datu účinnosti nového civilního kodexu. Podle judikatury Nejvyššího soudu je však nový občanský zákoník použitelný až na ty pohledávky, které vznikly po jeho účinnosti, tudíž pohledávky vzniklé do 31. 12. 2013 a jejich uplatnění se řídí dosavadními předpisy. Použití § 1987 odst. 2 o. z. na ty z tvrzených pohledávek žalovaného, jež měly vzniknout do 31. 12. 2013, je tedy chybné. Pokud jde o samotné ustanovení § 1987 odst. 2 občanského zákoníku, namítané započtení v rozporu s § 1987 odst. 2 občanského zákoníku by mohlo být stiženo

toliko neplatností relativní a bylo by nutno se takové neplatnosti dovolat. Co se pak týče nekompenzability nejistých nebo neurčitých pohledávek, dle Nejvyššího soudu by měl být smysl § 1987 odst. 2 o. z. spatřován zejména v ochraně věřitele před tím, aby řízení o jím uplatněné pohledávce bylo zdržováno složitým prokazováním protipohledávek dlužníkových. Lze-li očekávat, že by námitka započtení vznesená podle § 98 věty druhé OSŘ s ohledem na obtížnost zjišťování existence a výše započítávané pohledávky nepřiměřeně prodlužovala řízení o pohledávce uplatněné žalobou, je možné konstatovat nekompenzabilitu započítávané pohledávky pro nejistotu a neurčitost. Současně však nelze daný nástroj aplikovat způsobem, který by žalovaného zcela zbavoval námitky započtení jako zákonem předvídané procesní obrany. V tomto světle se postup odvolacího soudu při nakládání s § 1987 odst. 2 o. z. v řešené věci jeví poněkud excesivním. Nebylo by správné, aby na základě citovaného ustanovení mohl soud odhlédnout od jakékoli vzájemné pohledávky žalovaného dlužníka, pokud proti ní žalující věřitel uplatní racionální argumentaci, neboť tím není řízení o žalobou uplatněné pohledávce bez dalšího zdržováno. Za nejistotu a neurčitou ve smyslu § 1987 odst. 2 o. z. není pohledávku uplatněnou k započtení podle § 98 věty druhé OSŘ povětšinou namíste označit, pakliže pochybnosti o její existenci vyvolává toliko spornost právní kvalifikace, nikoli problematičnost zjišťování skutkových předpokladů jejího vzniku. Nadto lze usuzovat, že je dovození nekompenzability protipohledávky v rámci civilního procesu méně často přiléhavé tam, kde započítávaná pohledávka vyvstává ze stejného právního vztahu jako pohledávka uplatněná žalobou. Rozporoval-li tedy žalobce žalovaným uplatněné pohledávky na úhradu poměrné části prostředků vynaložených na údržbu a zachování nemovitosti i ploch v jejím okolí, respektive zajištění chodu domácnosti jejího uživatele argumentem, že podobné náklady nezakládají bezdůvodné obohacení druhého ze spoluvlastníků, a to v řízení, v němž bylo uplatněno právo na vydání majetkového prospěchu získaného žalovaným spoluvlastníkem v důsledku užívání téhož objektu nad rámec spoluvlastnického podílu, bylo namíste, aby se soud s uvedeným právním argumentem vypořádal a formuloval v daném směru přezkoumatelný úsudek, nikoli pouze konstatoval nejistotu a z toho plynoucí nezpůsobilost dané pohledávky k započtení.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 32 Cdo 5234/2016.

Relevantní ustanovení: § 1987 odst. 2 a § 3028 odst. 3 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 715/2017

Datum rozhodnutí: 18. října 2018

Závěr: *Pojem „zákazníka“ podle § 852a odst. 1 občanského zákoníku je nutno vykládat v souladu s účelem a smyslem směrnice Rady (ES) č. 90/314/EHS tak, že jde o osobu, která si koupí nebo se zaváže, že si koupí soubor služeb („hlavní smluvní strana“), nebo o jakoukoliv osobu, jejímž jménem se hlavní smluvní strana zavazuje ke koupi souboru služeb („ostatní příjemci“), nebo o jakoukoliv osobu, na kterou hlavní smluvní strana nebo ostatní příjemci převedou soubor služeb („příjemce“), což obsahově odpovídá definici „spotřebitele“ v článku 2 bodu 4 směrnice. Jestliže tedy objednatel zájezdu svým jménem uzavřel cestovní smlouvu, znamená to, že veškeré povinnosti vztahující se k jejímu splnění z jeho strany (mimo jiné i úhrada ceny zájezdu) tíží pouze jej a nedopadají na třetí osoby, v jejichž prospěch bylo sjednáno pouze „plnění“. To, že třetí osoby přijaly sjednané plnění (vyjádřily souhlas s předmětem plnění), z nich nečiní smluvní stranu cestovní smlouvy.*

Obsah: Spor byl veden o zaplacení ceny zájezdu. Cestovní smlouvu uzavřel žalobce – cestovní kancelář – s prvním žalovaným, druhá a třetí žalovaná byly ve smlouvě označeny jako spolucestující. Žalovaný pak cestovní kanceláři předložil bankovní příkaz k úhradě o provedení platby ceny zájezdu, avšak ve skutečnosti nebyla platba provedena. Cena zájezdu uhrazena tedy nebyla. Soud prvního stupně uložil prvnímu žalovanému povinnost zaplatit cenu zájezdu, vůči oběma dalším žalovaným žalobu zamítl. Dovodil, že cestovní smlouva je platná a byla uzavřena jen mezi žalobkyní a prvním žalovaným. Žalované se uzavření smlouvy neúčastnily, smlouvu nepodepsaly, přičemž v tomto právním vztahu vystupují jako osoby „spolucestující“. V jejich případě absolvováním zájezdu mlčky vyslovily souhlas s poskytnutým plněním. Osoba, v jejíž prospěch byla uzavřena cestovní smlouva, má postavení osoby oprávněné podle smlouvy ve prospěch třetího a podle § 50 obč. zák., má právo přijmout poskytnuté plnění, avšak bez povinnosti zaplatit cenu zájezdu. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Žalobkyně podala dovolání,

přičemž namítala nesprávné řešení Nejvyšším soudem dosud neřešené otázky, zda v případě tzv. spolucestujících osob je cestovní smlouva uzavírána jako smlouva ve prospěch třetí osoby podle § 50 odst. 1 obč. zák. a zda tyto osoby mají povinnost zaplatit cenu zájezdu, pokud tak neučiní objednatel. Vzhledem k hodnotě sporu (do 50 000 Kč) řešil Nejvyšší soud nejdříve otázku, zda jde o spor ze spotřebitelské smlouvy; jinak by bylo dovolání nepřípustné. Nejvyšší soud tuto otázku zodpověděl již v rozsudku ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3661/2013, když dovedl, že cestovní smlouva podle § 852a občanského zákoníku je smlouvou spotřebitelskou. Úprava cestovní smlouvy v ustanoveních § 852a až 852k občanského zákoníku je komplexní a úplná; má speciální povahu vůči obecným ustanovením občanského zákoníku o závazkových vztazích. S ohledem na charakter vztahu účastníků cestovní smlouvy, kdy vůči sobě stojí provozovatel cestovní kanceláře (v postavení dodavatele) a zákazník (v postavení spotřebitele), je cestovní smlouva současně spotřebitelskou smlouvou, a vztahují se na ni proto ustanovení § 52 a násl. obč. zák. Jednou z dovoláním otevřených otázek je posouzení, zda cestovní smlouva (či její část dotýkající se tzv. spolucestujících osob) může mít povahu smlouvy ve prospěch třetího a zda spolucestující osoby mají povinnost zaplatit cenu zájezdu. Dovolací soud dospěl k závěru, podle kterého taková smlouva má povahu spotřebitelské smlouvy nejen ve vztahu mezi objednatelem zájezdu (tzv. hlavní smluvní stranou) a cestovní kancelář, nýbrž takový (tzn. spotřebitelský) charakter má i ve vztahu mezi cestovní kancelář a spolucestujícími osobami, které mají podle cestovní smlouvy právo na plnění v rozsahu, v jakém byl sjednán v cestovní smlouvě. Dovolání je proto přípustné. V rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu nebyla dosud uspokojivě vyřešena otázka, zda v případě tzv. spolucestujících osob je cestovní smlouva uzavírána ve prospěch těchto osob, odlišných od objednatele zájezdu, jako smlouva ve prospěch třetí osoby podle § 50 odst. 1 obč. zák., a zda tyto osoby mají povinnost zaplatit cenu zájezdu, pokud tak neučiní objednatel. Právní úprava cestovní smlouvy představuje implementaci směrnice Rady (ES) ze dne 13. 6. 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy č. 90/314/EHS do českého právního řádu, provedenou zákonem č. 159/1999 Sb. Obecně platí, že cestovní smlouvou se provozovatel cestovní kanceláře zavazuje, že zákazníkovi poskytne zájezd, a zákazník se zavazuje, že

zaplatí smlouvenou cenu. Se zřetelem k charakteru směrnice je potřeba v zájmu zajištění cílů sledovaných evropským zákonodárcem v oblasti cestovního ruchu, ochrany spotřebitele, jakož i soudržnosti unijního práva zohlednit pojem „spotřebitel“ obsažený v článku 2 bodu 4 směrnice i při výkladu pojmu „zákazník“ obsaženého v § 852a odst. 1 obč. zák. Z uvedených důvodů je proto nutno pojem „zákazníka“ podle § 852a odst. 1 obč. zák. vykládat v souladu s účelem a smyslem směrnice tak, že jde o osobu, která si koupí nebo se zaváže, že si koupí soubor služeb („hlavní smluvní strana“), nebo o jakoukoliv osobu, jejímž jménem se hlavní smluvní strana zavazuje ke koupi souboru služeb („ostatní příjemci“), nebo o jakoukoliv osobu, na kterou hlavní smluvní strana nebo ostatní příjemci převedou soubor služeb („příjemce“), což obsahově odpovídá definici „spotřebitele“ v článku 2 bodu 4 Směrnice. Není pochyb o tom, že subjekty občanskoprávních vztahů mohou uzavřít smlouvu i ve prospěch třetí osoby (*contractus in favorem tertii*), kterou se dlužník (promitent) zavazuje věřiteli (stipulantovi), který jedná vlastním jménem, že bude plnit třetí osobě (terciovi); tato smlouva se však uzavírá bez účasti této třetí osoby. Projevili-li třetí osoba souhlas přijmout předmět plnění (může se tak stát výslovně či konkludentně), má právo domáhat se předmětu plnění na dlužníkovi, není-li zákonem stanoveno nebo účastníky smlouvy ujednáno něco jiného. Je-li uzavřena smlouva ve prospěch třetího, je jí založeno právo tercia na plnění podle smlouvy sjednané v jeho prospěch. Z toho, že věřitel svým jménem uzavřel cestovní smlouvu (objednatel), znamená to, že veškeré povinnosti vztahující se k jejímu splnění smlouvy z jeho strany (mimo jiné i úhrada ceny zájezdu) tíží pouze jej a nedopadají na třetí osoby, v jejichž prospěch bylo sjednáno pouze „plnění“.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3661/2013.

Relevantní ustanovení: § 50a, § 52 a § 852a a násl. občanského zákoníku 1964.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1499/2017

Datum rozhodnutí: 10. října 2018

Závěr: Právo společníka podat návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným podle § 191 z. o. k. je

právem plynoucím z účasti ve společnosti, a tudíž i právem „spolutovořícím“ podíl ve společnosti ve smyslu § 31 z. o. k. Je-li podíl ve společnosti převeden na třetí osobu poté, co valná hromada přijala určité usnesení, ale dříve, než převodci marně uplyne lhůta k podání návrhu podle § 191 z. o. k., přechází na nabyvatele spolu s dalšími právy a povinnostmi plynoucími z účasti ve společnosti i právo napadat platnost tohoto usnesení, a to „v tom stavu“, v jakém svědčilo převodci, bez ohledu na to, zda se ho toto usnesení bezprostředně dotýká. Usnesení valné hromady o rozdělení zisku může být neplatné pro rozpor s dobrými mravy.

Obsah: Spor byl veden o neplatnost usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným, na které byla schválena účetní závěrka, hospodářský výsledek a rozdělení zisku. Poté, co se valná hromada uskutečnila, došlo k převodu obchodního podílu ve společnosti na navrhovatele. Smlouva o převodu obchodního podílu byla uzavřena v návaznosti na dříve uzavřenou smlouvu o smlouvě budoucí, která dávala nabyvateli právo na převod obchodního podílu. K převodu obchodního podílu skutečně došlo, avšak až po konání valné hromady. Souběžně s vyrozuměním navrhovatele, že již je vlastníkem obchodního podílu zapsaným v obchodním rejstříku, mu byla doručena pozvánka na další valnou hromadu, která měla rozhodovat o zvýšení základního kapitálu společnosti. Zároveň mělo být schváleno započtení pohledávky dosavadního společníka společnosti na výplatu podílu na zisku podle usnesení předchozí valné hromady oproti jeho povinnosti zaplatit částku zvyšovaného základního kapitálu. Teprve z této pozvánky se tak nabyvatel podílu dozvěděl o usnesení, jímž bylo schváleno rozdělení zisku předchozí valnou hromadou a jeho výplata společníkům. Navrhovatel v návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady s odkazem na § 191 odst. 1 a 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, namítl, že usnesení valné hromady o rozdělení zisku bylo přijato v rozporu s dobrými mravy s cílem poškodit jeho práva jako menšinového společníka tím, že ze společnosti byl vyveden veškerý zisk (na jehož tvorbě měl navrhovatel významný podíl), dříve než následná valná hromada společnosti rozhodla o schválení převodu 10% podílu z původního společníka na navrhovatele. Ten se tak nemohl podílet na rozdělení zisku. Společnost již s předstihem změnila společenskou smlouvu, ve které neúměrně zkrátila lhůty týkající se svolání valné hromady. Původní společníci převedli

všechny své podíly s výjimkou 10% podílu, který měl na základě smlouvy o smlouvě budoucí získat navrhovatel, na jimi ovládanou společnost, která pak vystupovala jako 90% společník společnosti. Jednání obou bývalých společníků tak bylo podle navrhovatele zjevným zneužitím práva, které nemůže podle § 8 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, požívat právní ochrany. Zároveň bylo naplánováno zvýšení základního kapitálu společnosti, v důsledku čehož by musel navrhovatel ve velmi krátké době zajistit částku 160 milionů Kč, aby se mohl na navýšení základního kapitálu podílet. V opačném případě by se jeho podíl ve společnosti snížil na necelé promile. Soud prvního stupně návrh zamítl. Navrhovatel, který v době konání první valné hromady nebyl společníkem společnosti, a tudíž se nemohl valné hromady zúčastnit a vznést na ní protest, nemohl navrženým způsobem zasahovat do vnitřních poměrů společnosti a nemohl napadat usnesení valné hromady o rozdělení zisku společnosti. Navrhovatel tak podle soudu prvního stupně nebyl aktivně věcně legitimován k podání návrhu. Soud dále uvedl, že usnesení valné hromady nepovažuje za nemravné a poškozující navrhovatele jako menšinového společníka, naopak za nemravné a rozporné se zákonem považuje to, že si navrhovatel nárokuje podíl na nerozděleném zisku z minulých let, ve kterých nebyl společníkem, a nepodílel se tak na tomto zisku. V úvahu vzal i skutečnost, že navrhovatel nabyl podíl za 1 Kč, a proto nemohl rozumně předpokládat, že za takovou cenu nabude i právo na podíl na zisku z minulých let. Odvolací soud tento závěr potvrdil. Sice dospěl k závěru, že pokud nebyl navrhovatel společníkem a neúčastnil se valné hromady, nelze po něm požadovat vznesení protestu, zároveň však nebyl navrhovatel oprávněn domáhat se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, neměl ani právo na podíl na zisku za období předcházející vzniku jeho účastenství na společnosti. Na rozdělení zisku se pravidelně podílejí pouze společníci, případné výjimky musejí být výslovně upraveny ve společenské smlouvě. Usnesení valné hromady o rozdělení zisku je s těmito pravidly v souladu a odvolací soud jej neshledal ani rozporným s dobrými mravy. Má-li navrhovatel za to, že jej původní společník poškodil tím, že prodléval s převodem obchodního podílu a se zajištěním schválení převodu obchodního podílu valnou hromadou společnosti i za situace, kdy mu obchodní podíl „ve své podstatě“ daroval, je na navrhovateli, aby se svých tvrzených práv domáhal přímo vůči

původnímu společníku. Následně podal návrhovatel dovolání, které Nejvyšší soud považoval za přípustné pro řešení posouzení souladu usnesení valné hromady o rozdělení zisku s dobrými mravy. Na tuto otázku odpověděl Nejvyšší soud kladně. Judikatura Nejvyššího i Ústavního soudu je ustálená v závěru, podle něhož zásada souladu práv, resp. jejich výkonu, s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti (ekvity). Pojem „dobré mravy“ nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat v souladu s ekvitou, což ve svých důsledcích znamená „nastoupení cesty nalézání spravedlnosti“. Bylo-li by jediným účelem napadeného usnesení valné hromady zabránit tomu, aby na dovolatele přešel spolu s podílem taktéž (v něm vtělený) podíl na zisku společnosti za předchozí účetní období, ačkoliv by se tak za řádného běhu věcí stalo, a současně marginalizovat podíl dovolatele ve společnosti cestou zvýšení základního kapitálu a započtení pohledávky druhého společníka za společností (z titulu podílu na zisku) na jeho vkladovou povinnost, lze takové jednání označit za zneužívající a nemravné a lze i vyslovit neplatnost takového usnesení valné hromady pro rozpor s dobrými mravy. Nelze přehlédnout, že je-li podíl ve společnosti s ručením omezeným převeden poté, co valná hromada rozhodla o rozdělení zisku, ale dříve, než je společníkům zisk vyplacen, přechází nárok na vyplacení podílu na zisku dle usnesení valné hromady o rozdělení zisku na nabyvatele podílu. Z důvodů uvedených ve shrnutí je založena i aktivní věcná legitimace návrhatele k podání návrhu. Případný převod podílu na jiného společníka či třetí osobu nemá vliv na běh subjektivní lhůty pro podání návrhu (§ 259 o. z.); začala-li již před převodem podílu běžet pozdějšímu převodci subjektivní lhůta pro podání návrhu, pokračuje běh této lhůty bez ohledu na převod podílu.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2018, sp. zn. 29 ICdo 64/2016.

Relevantní ustanovení: § 191 zákona o obchodních korporacích, § 8 občanského zákoníku.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 2647/16

Datum rozhodnutí: 20. listopadu 2018

Závěr: Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí člověka ve zdravotním ústavu je typově řízením, v němž soud staví svá rozhodnutí mimo jiné na základě odborného lékařského posouzení pacienta. Je-li umístěný člověk před rozhodnutím soudu o vyslovení přípustnosti převzetí ze zdravotního ústavu propuštěn a je-li následně v řízení pokračováno podle § 72 zákona o zvláštních řízeních soudních na základě jeho prohlášení, že na projednání věci troá, není již soud vázán lhůtou sedmi dnů stanovenou v čl. 8 odst. 6 větě druhé Listiny a v § 77 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních a tato skutečnost mu umožňuje provést dokazování v plném rozsahu. Počáteční fáze detenčního řízení, ve které se rozhoduje o přípustnosti převzetí a která končí vydáním rozhodnutí zatímního charakteru o souladu převzetí umístěného člověka se zákonnými důvody, je totiž co do obsahu obdobou řízení o předběžném opatření, takže je tu prakticky vyloučeno dokazování znaleckým posudkem za účelem zjištění zdravotního stavu umístěného. Soudu proto zpravidla musí postačit, že rozhodující skutečnosti jsou pouze osvědčeny. Tak tomu však už není po propuštění umístěného člověka z příslušného zdravotního ústavu.

Obsah: Ústavní stížnost navazovala na řízení před obecnými soudy, v němž bylo rozhodováno o přípustnosti umístění osoby do zdravotnického zařízení bez jejího písemného souhlasu. Soud prvního stupně zahájil řízení o vyslovení přípustnosti převzetí stěžovatele do ústavu zdravotnické péče, avšak ještě před rozhodnutím pacient udělal se svým umístěním písemný souhlas. Řízení proto bylo zastaveno. Následně se však pacient rozhodl zařízení opustit, byl zadržen a byl znovu podán návrh na vyslovení přípustnosti s jeho hospitalizací. V tomto řízení rozhodl o přípustnosti hospitalizace, avšak po vydání usnesení a před nabytím jeho právní moci byl pacient ze zařízení propuštěn. Soud proto řízení znovu zastavil, nicméně pacient požádal o projednání věci. Následně soud rozhodl o tom, že převzetí pacienta do zdravotnického zařízení bylo i bez jeho souhlasu v souladu se zákonem. Jako podklad pro své rozhodnutí provedl výslech ošetřujícího lékaře i stěžovatele. Odvolací soud

usnesení potvrdil a Nejvyšší soud dovolání odmítl. Stěžovatel v ústavní stížnosti široce rozebral problematiku ochrany práv osob převzatých k hospitalizaci ve zdravotnických zařízeních bez jejich souhlasu, včetně judikatury Evropského soudu pro lidská práva, a na jejím pozadí namítl, že v jeho případě odůvodněnost zásahu nebyla prokázána objektivní lékařskou zprávou. Soudy dle jeho názoru vyšly pouze z vyjádření ošetřujícího lékaře a zdravotnické dokumentace. Protože to byla právě nemocnice, která jej zbavila osobní svobody, nemohou být lékařská zpráva ani výsledek jejího zaměstnance pokládány za objektivní lékařskou zprávu. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Požadavek na názor nezávislého zdravotníka ve vztahu k nedobrovolné hospitalizaci nebyl v souzeném případě naplněn. Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí ve zdravotním ústavu je typově řízením, v němž soud staví svá rozhodnutí mimo jiné na základě odborného lékařského posouzení pacienta (§ 77 odst. 2 ZŘS). Je-li umístěný člověk před rozhodnutím soudu o vyslovení přípustnosti převzetí ze zdravotního ústavu propuštěn a je-li následně v řízení pokračováno podle § 72 ZŘS na základě jeho prohlášení, že na projednání věci trvá, není již soud vázán lhůtou sedmi dnů stanovenou v čl. 8 odst. 6 větě druhé Listiny a v § 77 odst. 1 ZŘS a tato skutečnost mu umožňuje provést dokazování v plném rozsahu. Počáteční fáze detenčního řízení, ve které se rozhoduje o přípustnosti převzetí a která končí vydáním rozhodnutí zatímního charakteru o souladu převzetí umístěného člověka se zákonnými důvody, je totiž co do obsahu obdobou řízení o předběžném opatření, takže je tu prakticky vyloučeno dokazování znaleckým posudkem za účelem zjištění zdravotního

stavu umístěného. Soudu proto zpravidla musí postačit, že rozhodující skutečnosti jsou pouze osvědčeny. Tak tomu však už není po propuštění umístěného člověka z příslušného zdravotního ústavu. Ústavní soud k tomu dále podotkl, že v této souvislosti je nutno mít na zřeteli, že ačkoli se nejedná o řízení sporné, za situace, kdy umístěný člověk iniciuje pokračování řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu, máje za to, že pro jeho umístění do zdravotního ústavu nebyly splněny zákonné podmínky, je zjevné, že oba účastníci detenčního řízení mají opačný zájem na výsledku řízení, a to i s ohledem na případné uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy za případné porušení práv v průběhu detenčního řízení. Optikou této skutečnosti je pak třeba provádět i dokazování. Stojí-li tedy za shora popsané situace na jedné straně závěry lékařů jako zaměstnanců zdravotnického zařízení, kteří do něj umístěného člověka přijali anebo jej měli v další péči, a tomu odporující závěry umístěného člověka anebo dalších osob, je namístě přistoupit k zadání znaleckého posudku. K tomu však v nynější věci nedošlo. Soud prvního stupně toliko znovu vyslechl ošetřujícího lékaře stěžovatele v psychiatrické nemocnici (zaměstnance vedlejšího účastníka) a samotného stěžovatele, přičemž své závěry fakticky vystavěl pouze na tvrzení uvedeného ošetřujícího lékaře. Tento nedostatek městský soud ani Nejvyšší soud svými rozhodnutími nijak nezhojily.

Relevantní ustanovení: čl. 8 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, § 77 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních.

Přípravil: Jan Tryzna